

МОДЕЛ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ ПРАТИКИ НА СТУДЕНТИ БЪДЕЩИ УЧИТЕЛИ ПО БИОЛОГИЯ

Камелия Йотовска¹, Ася Асенова²

Софийски университет "Св. Климент Охридски", Биологически факултет, Катедра
Методика на обучението по биология, бул. Драган Цанков № 8, 1164 София, България

¹ e-mail: kami_yotovska@abv.bg; ² e-mail: asya_asenova@yahoo.com

QUALITY MENAGEMENT MODEL OF PRACTICES ON PRE-SERVICE BIOLOGY TEACHERS

Asya Asenova¹, Kamelia Yotovska²

Sofia University "St. Kliment Ohridski", Faculty of Biology, Department of Biology education, 1164
Sofia, 8 Dragan Tsankov Blvd.

¹ e-mail: kami_yotovska@abv.bg; ² e-mail: asya_asenova@yahoo.com

ABSTRACT

Practical training of students is constantly updated to be able to meet new social needs in today's educational environment.

A center in the article is the application of created and tested diagnostic tool, part of the model for quality management in the context of teaching practices for students in bachelor degree "Geography and Biology" and "Biology and Chemistry" to Sofia University "St. Kl. Ohridski". The model contains a system of indicators to assess the quality of output - practical state exam with the following elements: a summary matrix to verify and assess the level of the knowledge possession skills and competence of the pre-service teacher during the teaching process of the students; evaluation card reflecting the opinion of the mentor for the student's work, a system of criteria for assessing the methodological development and reflexive card for self-assessment of the work of each student.

Key words: pedagogical practices, key competencies, quality system teacher assessment

По същество значението на педагогическата практика се разкрива още в семантичния произход на гръцката дума „praktikos”, което означава дейност, лично изживяване, приложение на знанията и опита, използване на своите сили и способности. Според редица изследователи в процеса на педагогическата практика теоретичните знания се използват при нови условия, за решаване на конкретни практически задачи, поради, което познанието се издига на нова по-висока степен, но вече обогатено с практическия опит, доказал или отхвърлил правилността на вече усвоени идеи, възгледи, схващания (1, 2, 3, 4).

Според К. Герджиков „главната цел на педагогическата практика произтича от целите на обучение по съответната педагогическа специалност и е насочена към формирането у студентите на професионално личностни качества и усвояването на основните функции от ръководната педагогическа дейност на учителя” (4).

Интегралния характер на бинарните специалности, в частност специалности „Биология и химия” и География и биология” в СУ ”Св. Климент Охридски” предполага съвместна работа на факултетите, насочена към създаване и приложение на единна критериална система, която значително би подобрила качеството на подготовката и би спомогнала за реализирането на потенциала. Приравняването на изискванията по отношение организация и осъществяване на педагогически практики във факултетите, обучаващи студенти от бинарните специалности значително би повишило качеството на професионалната им подготовка. В тази връзка беше създаден универсален (междуфакултетен) модел за управление на качеството в рамките на педагогическите практики за студенти в бинарните специалности със следните компоненти:

- **универсален** - макрорамка на професионалните компетенции, формирани в хода на педагогическите практики и съпътстваща документация - Етичен кодекс и Инструктаж на студентите;

- **специфичен** – отразяващ спецификата на подготовка на студентите в двата факултета на СУ „Св. Климент Охридски” (Биологически и Геолого- географски).

Управлението на качеството на висшето образование имплицитно включва изграждане и приложение на единна система за контрол и оценка на постигнатите в образователния процес резултати. В тази връзка беше създаден специфичен **диагностичен инструментариум**, който включва Протоколи за наблюдение (1), примерни казуси и ситуационни задачи, както и система от индикатори за оценка на качеството на изхода (Практико-приложен държавен изпит) със следните елементи:

• **обобщена матрица за проверка и оценка нивото на владене на знанията, уменията и компетентностите** на бъдещия учител, в хода на преподавателската работа на студентите (1);

• **Оценъчна карта**, отразяваща мнението на базовия учител за работата на студента (Приложение 1);

• **Рефлексивна карта за самооценка** на работата на всеки студент (Приложение 2)

• **система от критерии за оценка на методичните разработки.**

В рамките на педагогическите практики (текуща педагогическа практика по биология и география и преддипломна педагогическа практика по биология и география), студентите са действащи субекти на обучението, за разлика от упражненията по методика на обучението по биология и география (хоспитиране), където студентите се явяват обекти на обучение. Център в практиката трябва да бъде качеството на преподаване и на учене в специфичен образователен контекст.

В етапа на педагогическите практики студентите разгръщат своя педагогически потенциал и реализират модели на обучение съобразно конкретните познавателни възможности на учениците и реалните училищни условия, като се опират на теоретичните постановки, избират тема, цел, задачи, съобразно учебната програма; планират макро и микро- структура на урока (план на урока, методи, нагледни средства, съпътстващи прийоми, дейности на учителя и учениците в съответствие с етапите от макроструктурата); реализират на практика компонентите на процеса на обучение и дидактическите принципи; организират на самостоятелната и груповата работа на учениците; управляват времето в рамките на учебния час; прилагат на практика уменията си за оценяване на учениците и педагогическо общуване.

Ръководна роля в този процес имат преподавателя-методик и базовия учител, които са призвани да насърчават студента като му помагат да стане рефлексивен учител, който желае да развива своите умения и да израства професионално.

Базовият учител трябва да е готов да отделя достатъчно време, за да помага на студента и да наблюдава, да оценява адекватно. Оценката на базовия учител е неизменна част от цялостното оценяване на студента. В тази връзка сме разработили и апробирали оценъчна карта, отразяваща мнението на базовия учител за работата на студента (Приложение 1), която е част от единната система за контрол и оценка на постигнатите в образователния процес резултати.

Самооценяването, като елемент на процеса на изразяване на собственото „аз” в изследването на цялостната оценка, може да се разглежда като инструмент за осигуряване на качество на обучението (5). В тази връзка предложената рефлексивна карта за самооценка на работата на всеки студент (Приложение 2), позволява самоанализ и опознаване на собствените вътрешни психически състояния, на собствените мисли и преживявания по време на и след приключването на Преддипломната педагогическа практика, и пряко свързани с бъдещата му професионална реализация.

Създадената и апробирана единна критериална система доведе до подобряване на качеството на подготовката на студентите и спомогна за усвояването потенциала, с оглед на интегралния характер на бинарните специалности. Тя би могла да бъде прилагана успешно и при други бинарни специалности, като се отчетат спецификите на подготовка на студентите в съответните факултети. Приравняването на изискванията по отношение организация и осъществяване на педагогически практики във факултетите, обучаващи студенти от бинарните специалности е проблем с „продължение” и пряко рефлектира върху качеството на професионалната квалификация на обучаваните в направление „Педагогика на обучението по (география и биология)”.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

ОЦЕНЪЧНА КАРТА

отразяваща мнението на базовия учител за работата на студента по време на практиките

Име и фамилия на студента .....
Специалност .....Курс, Фак. №.....
Базов учител .....
Училище, в което е проведена практиката.....

Оценете цялостната работа на студента по следните критерии и показатели, съгласно шестобалната система по-долу:

- 2 - крайно незадоволително представяне**
- 3 - незадоволително, но приемливо представяне**
- 4 - добро представяне**
- 5 - много добро представяне, но с определени забележки и препоръки**
- 6 - отлично представяне, без забележки и препоръки**

1. Цялостно представяне на студента на етап подготовка за урока по биология:

Избор на тема, цел, задачи, съобразно учебната програма;
Планиране на макро и микро- структура на урока (план на урока, методи, нагледни средства, съпътстващи прийоми, дейности на учителя и учениците в съответствие с етапите от макроструктурата).

2. Цялостно представяне на студента на етап провеждане на урока по биология:

Организационно начало;
Реализиране на всеки компонент от процеса на обучение;
Плавен преход между отделните компоненти на процеса на обучение;
Реализиране на дидактическите принципи;
Ефективно прилагане на методите на обучение;
Оптимално използване нагледни средства и технологии;
Управление на времето в рамките на учебния час;
Организиране на самостоятелната и групова работа на учениците.

3. Приложение на формиращо и сумативно оценяване на учениците:

Дефиниране на целта в съответствие с нормативните документи;
Осъществяване на проверка и оценка на различни етапи на формата на организация;
Мотивиране на проверката и оценката;
Обективност на оценката.

4. Цялостно представяне на студента на етап педагогическо общуване:

Стил на общуване с учениците;

Комуникативна компетентност;
 Емоционална отзивчивост и емпатийност;
 Позитивна и адекватна обратна връзка;
 Умения за решаване на проблемни ситуации;
 Авторитет на студента;
 Стил на работа;
 Култура на поведение в час.

5. Коментари и бележки върху цялостното представяне на студента по време на Преддипломната педагогическа практика.

Краен резултат:

Базов учител .....
 (подпис)

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

РЕФЛЕКСИВНА КАРТА ЗА САМООЦЕНКА НА РАБОТАТА НА СТУДЕНТА

1 част. Отговорете на всеки от въпросите по-долу като ранжирате на уменията си по скалата от 1 до 5 както следва: 1 – да; 2-по-скоро да; 3 – не мога да определя; 4 – по-скоро не; 5 - не)

Въпроси	1	2	3	4	5
Използвам подходяща научна терминология, характерна за съответния учебен предмет, тема, клас, възрастови и психологически особености на учениците.					
Притежавам умения за приложение на съвременни научни концепции в областта на биологията.					
Притежавам умения за планиране, провеждане и анализиране на различните видове учебни и извънучебни занятия.					
Умея да избирам и прилагам най-ефективните методи на обучение (вкл. интерактивни), възпитание и развитие, съобразно спецификата на учебния процес по биология.					
Умея да формулирам задачите в съответствие с микроструктурата на даден тип урок и съобразно възможностите на учениците.					
Умея да организирам и ръководя индивидуалната работа с учениците.					
Прилагам подходящи начини (стратегии) за справяне с проблемни/ критични ситуации по време на учебния процес.					
Прилагам разнообразни методи, форми и средства за контрол и оценка в обучението по биология.					

Умея да привеждам подходящите доказателства и аргументи в специфичен научен контекст.					
Умея да оценявам обективно и да аргументирам оценката за представянето на моите ученици.					
Оценявам обективно силните и слабите си страни като преподавател.					

РЕФЛЕКСИВНА КАРТА ЗА САМООЦЕНКА НА РАБОТАТА НА СТУДЕНТА

II част. Отговорете на всеки от въпросите по-долу.

С какво се отличава стилът ми на преподаване?

Какво е отношението между мен и учениците, на които преподавах по време на практиката? Какви проблеми срещнах в общуването с учениците?

Как постигам съгласие с учениците по проблемни въпроси?

По какъв начин мотивирам изявените ученици?

По какъв начин мотивирам „проблемните“ ученици?

Какво научих от стратегиите за справяне с проблемни/ критични ситуации по време на учебния процес, които бяха успешни?

Какво научих от стратегиите за справяне с проблемни/ критични ситуации по време на учебния процес, които бяха неуспешни?

Какви творчески идеи приложих в своята професионално-педагогическа подготовка и доколко успешни се оказаха те?

Коя е най-силната ми страна като учител? Защо?

Кое е най-забележителното ми постижение по време на практиката?

Какво най-много искам да променя в преподаването си? Какви стъпки ще предприема в тази посока?

В кои области постигнах успехи по време на практиката си? Какво научих по време на педагогическата практика?

Как ви възприемат вашите близки и приятели като бъдещ учител?

Какво е отношението ми към преподаването? Променило ли се е след педагогическата практика? По какъв начин?

От какво обучение имам нужда, за да се усъвършенствам като бъдещ учител?

Литература:

1. Йотовска К., А. Асенова. Модел за управление на качеството на ниво научна дисциплина – педагогически практики на бъдещи учители по биология, International scientific online journal Science & Technologies, Publisher Union of scientists, Stara Zagora, Vol. II, Num. 8, 2012 Education, 53-55 <http://journal.sustz.com/VolumeII/Number8/Papers/KameliaYotovska.pdf>
2. Атанасова, М., 1995. Дидактически проблеми на професионално-практическата подготовка на началните учители. София: Фил-Вест
3. Бонева, Г., 2004. Професионално-практическата подготовка на студентите-бъдещи начални учители. В. Търново, изд. „Бойка”
4. Герджиков К., 1999. Дидактическа същност на преподаването. С.
5. Stamm, M., 1998. Qualitatsevaluation, 230